

Kako bi za začetek definirali osebnost?

- osebni vzorec naših lastnosti
- osebnost je celota relativno trajnih telesnih, vedenjskih in duševnih lastnosti, ki so značilne za posameznika
- telesne lastnosti
- vedenjske lastnosti
- duševne lastnosti
- celota posameznika ločuje od drugih oseb

Še zgodovinski primer

- "Že prej sem se čudil, ko sem razmišljal o tem - in mogoče se sploh nikoli ne bom nehal čuditi - kako to, da nimamo enakih navad, čeprav ima Grčija isto podnebje in se vsi Grki vzgajajo na enak način. Ker že dolgo raziskujem človekovo naravo, Polikles, in sedaj imam že devetindevetdeset let, dalje, ker sem bil v stikih z mnogimi ljudmi različne narave in skrbno primerjal dobre in zle ljudi, sem se odločil, da opišem, s čim se ukvarjajo nekatere skupine med njimi. Natančno ti bom prikazal, koliko vrst značajev je med njimi in kaj počno v vsakdanjem življenju. Mislim, Polikles, da bodo naši sinovi boljši, če jim bomo ohranili pisane dokumente te vrste. Če bodo upoštevali njihove primere, se bodo nenehno zadrževali v družbi najbolj izobraženih, samo da ne bi zaostajali za njimi. In zdaj prehajam na zadevo samo... Začel bom torej z licemerstvom in podal njegovo definicijo, potem bom orisal licemerca, njegovo naravo in stanje, do katerega se spušča. Potem bom, kot sem načrtoval, skušal osvetliti druga duševna nagnjenja." (Teofrast, Značaji)

Pomembna vprašanja

- *kdo smo*
- *kakšni smo*
- *zakaj smo takšni, kako se oblikujejo naše osebnostne lastnosti, stanja, razpoloženja, vloge*
- *katere so najpomembnejše osebnostne dimenzije, katere nam dajejo največ informacij o nas samih*
- *kako in zakaj se oblikujejo osebnost in njena področja, temperament, značaj, konstitucija in sposobnosti, npr. inteligentnost, ustvarjalnost, modrost, čustvena, socialna, moralna in duhovna inteligentnost*
- *kako vse lahko razdelimo osebnost*
- *kako in zakaj se razlikujemo*
- *kako se osebnostno razvijamo, kaj vse vpliva na naš razvoj, kaj predstavlja osebnostno rast, izpopolnjevanje in napredovanje*
- *kakšne so naše možnosti, potenciali, perspektive, dometi*
- *kako vse lahko gledamo na osebnost*
- *kako vidimo lastno osebnost, kako se oblikujeta samopodoba in samospoštovanje in kako vplivata na naše počutje in obnašanje*

Na kaj vse vpliva osebnost

- *Naše življenjske izbire in odločitve (npr. za šolanje, izobrazbo, poklic, hobi, partnerja, oblikovanje družine, vzgojo, šport, rekreacijo, zdravje)*
- *Naše učenje in naše delo, napredovanje, kariero*
- *Naše nazore, vero, politično in druga prepričanja, stališča, vrednote...*
- *Naš odnos do sveta, sebe in drugih ljudi, do različnih skupin, do partnerja, staršev, otrok...*
- *Kakovost življenja*
- *Uspešnost v življenju, partnerskih odnosih, družini, delu, poklicu, športu*
- *Našo psihično stabilnost, blagostanje in zdravje*
- *Naše življenjske navade, soočanje s stresi in drugimi obremenitvami*
- *Naše telesno zdravje in odpornost*

zakaj ocenjevanje osebnosti?

- Težnja po spoznavanju osebnostnih lastnosti je eden temeljnih, evolucijsko pogojenih motivov
- Poznavanje osebnosti je nujno za medsebojne odnose in sožitje
- Osebnost bistveno vpliva na obnašanje, dosežke in uspešnost
- Ima dolgo zgodovino, a kratko znanstveno preteklost

Zgodovinski primeri

- Sv. pismo, Gedeon
- Kitajska: mandarinski izpiti
- glasba, pesnenje
- zgodovina, filozofski teksti
- lokostrelstvo
- pisanje
- računanje
- umetnost pogovora in nastopanja
- pravo, strategija, gospodarstvo, geografija, finance, zgodovina

Antična osebnostna diagnostika

- **Hipokrat**

- 4 telesni sokovi, 4 lastnosti
- 4 temperamenta, spoznamo jih po obnašanju
- Prva klasifikacija duševnih bolezni
- Manija, melanholija, frenitis (vnetje možganov)
- Galen
- Opis temperamentov (poznejši opisi, ki so prevladali, se nekoliko razlikujejo)

- Platon
- Zanimanje za medosebne razlike
- Razumno in nerazumno obnašanje
- Notranji konflikt in potlačevanje
- Aristotel
- Več pobud, med drugim zagovornik fiziognomike (levje dolge noge znak hrabrosti)
- **Teofrast**
- Opisi značajev
- Negativni značajski "skeči"

Fiziognomika

- sklepanje iz videza na osebnostne lastnosti
- živalska fiziognomika
- Sklepanje po analogiji in brez preverjanja (pogosto napačno)
- pogosto v zvezi z astrologijo in naukom o temperamentih
- **VENDAR:** številne povezave med telesnim in duševnim so dognane in sama predpostavka ima veljavo

Aristotelove dedukcije

- Lev ima dolge noge
- Dolge noge so znak hrabrosti
- Torej je lev hraber
- Ta človek ima dolge noge
- Dolge noge so znak hrabrosti (kot lahko sklepamo po analogiji z levi)
- Torej je ta človek hraber

Astrologija

- makrokozmos se zrcali v mikrokozmosu
- “kakor na nebu, tako na zemlji”
- usodo in osebnost posameznika določa konstelacija nebesnih sil ob rojstvu
- “mapiranje” gibanja nebesnih teles – zodiakalni pas

Predhodniki znanstvene psihodiagnostike

- psihologija izraza
- grafologija
- pedagogika: ocenjevanje znanja
- medicinska / klinična diagnostika
- konstitucionalna psihologija

Psihologija izraza in grafologija

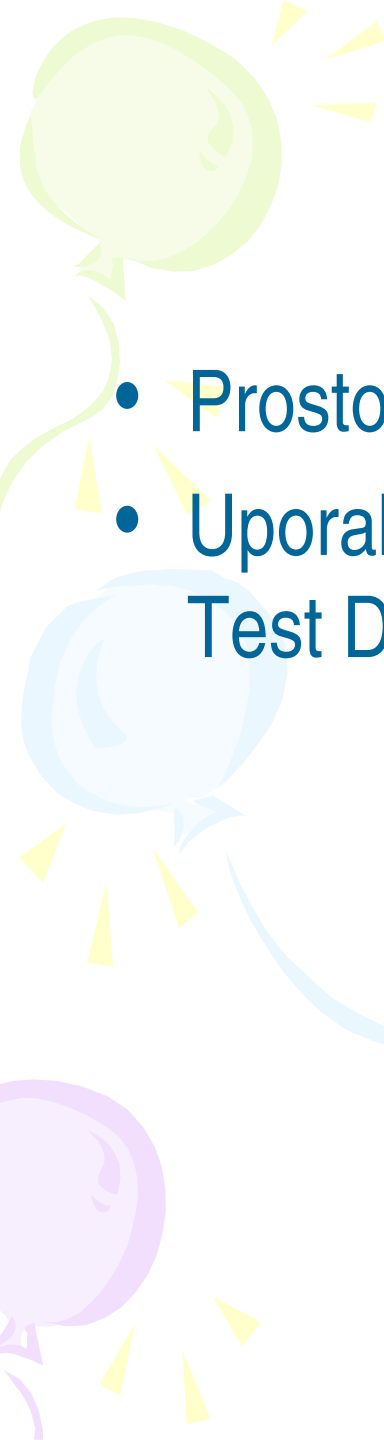
- psihologija izraza – spontano izražanje osebnosti v drži (statični izraz) in gibih (dinamični izraz)
- grafologija
- Ludwig Klages (1872-1956)

A decorative graphic on the left side of the slide features three balloons: a light green one at the top, a light blue one in the middle, and a light purple one at the bottom. Each balloon is connected to a streamer that ends in several small, yellow, triangular flags. The background is white.

Grafologija

- Intelektualne kapacitete
- Širina črk – globina inteligentnosti
- Razmak med črkami – odprtost inteligentnosti
- Razmak med besedami – smisel za kritiko in argumente

-
- Okrogla pisava (girlande) – prilagodljivost, družabnost
 - Oglata pisava (arkade) – napetost, agresivnost

-
- A decorative graphic in the top-left corner of the slide features three balloons: a green one at the top, a light blue one in the middle, and a purple one at the bottom. Each balloon is attached to a thin, curved string and has several small, yellow, triangular shapes radiating from its top, resembling sunbeams or confetti. The balloons are semi-transparent and have soft shadows.
- Prostorska simbolika
 - Uporaba v grafologiji in projekcijskih tehnikah (npr. Test Drevo /Risanje drevesa/)

Metode ocenjevanja osebnosti

- Testi sposobnosti
- Vprašalniki osebnosti
- Lestvice in inventarji
- Projekcijske tehnike
- Druge metode

Kaj vse vpliva na osebnost

- *Dednost*
- *Zgodnje izkušnje*
- *Vzgoja, vplivi staršev, družine, vrstnikov, raznih pomembnih oseb*
- *Kultura, mediji, medijski idoli*
- *Spol, starost, socioekonomski status, verska, etnična, rasna pripadnost*
- *Medosebni odnosi, odnosi na delovnem mestu, odnosi s partnerjem, družinski odnosi*
- *Stres, bolezen, življenjske spremembe*

Sektorji (segmenti) osebnosti

- Temperament (način)
 - Značaj (vsebina)
 - Intelekt (sposobnosti)
 - Telesna konstitucija
-
-

Sloji, plasti osebnosti

- Platonova in Aristotelova trilogija duše
- Globinska struktura osebnosti (Freud, Jung, Lersch...)

Temperament, značaj, intelekt in konstitucija

- Temperament zajema predvsem značilne načine, sloge obnašanja in čustvovanja. Silovitost, živahnost, hladnokrvnost so primeri temperamentnih lastnosti. Znana Hipokratova in Galenova tipologija osebnosti je v bistvu nauk o temperamentu. Sodobne dimenziologije osebnosti, ki jih bomo posebej obravnavali so njene naslednice. Temperament je, podobno kot sposobnosti in konstitucija močno odvisen od naših dednih zasnov.
- Poleg konstitucije najbolj opazen del osebnosti
- Načini obnašanja (“kako”)

ZNAČAJ

- Medtem ko gre pri temperamentu za načine in oblike obnašanja, gre pri značaju bolj za vsebino vedenja. Značajske lastnosti so zlasti tiste osebnostne značilnosti, ki jih radi ocenjujemo z moralnega in etičnega vidika in ki se pogosto povezujejo s posameznikovo voljo in motivacijo. Značajske poteze so npr. poštenost, nesebičnost, vestnost, skromnost, odkritost, redoljubnost, hrabrost ipd. Očitno so to poteze, ki jih povezujemo z motivacijo, zlasti z višjimi motivi, ki jih v povezavi s kognitivnimi prvinami oblikujemo kot svoje vrednote in ideale.
- Vsebina obnašanja (“kaj”)
- Bolj prikrito, zato so bili zgodnji raziskovalci dokaj skeptično glede obstoja konistentnih značajskih potez (Hartshorne in sod., 1928, 1929, 1930), toda poznejša raziskovanja dvoma ne dopuščajo (Rushton, 1981)

SPOSOBNOSTI

- Pojem sposobnosti zajema tiste lastnosti, ki najbolj bistveno vplivajo na naše dosežke in na uspešnost pri reševanju različnih nalog in problemov. Sem spadajo duševne in telesne sposobnosti (moč, razne telesne spretnosti). Med duševnimi sposobnostmi so pomembne npr. zaznavne sposobnosti (primer take sposobnosti je, denimo, ostrina vida). Posebno pomembne so umske sposobnosti, med njimi še zlasti inteligentnost in ustvarjalnost.

KONSTITUCIJA

- * Konstitucija ali telesna zgradba zajema predvsem vrojene telesne značilnosti, še posebno značilnosti telesnega videza, drže in posameznih telesnih delov. Nekateri psihologi so skušali raziskati, ali obstajajo zveze med telesno zgradbo in drugimi osebnostnimi lastnostmi, npr. temperamentom. Tako so nastale kon-stitucionalne teorije osebnosti, kakršni sta Kretschmerjeva (1921) in Sheldonova (1940, 1942).

PODROČJA ČLOVEKOVEGA RAZVOJA

Biološki – bisocialni razvoj

Vključuje rast in telesne spremembe.
Vpliv genetskih, prehrabnih in zdravstvenih dejavnikov.
Socialni in kulturni dejavniki, ki vplivajo na biološki razvoj:
Trajanje dojenja,
Spodbujanje drznosti,
Razumevanje staranja.

Kognitivni razvoj

Vključuje mentalne procese, s katerimi pridobivamo znanje in prek katerih se zavedamo okolja.
Mentalni procesi so procesi, ki jih ljudje uporabljamo pri mišljenju, odločanju in učenju: zaznavanje, predstavljanje, presojanje, spomin in jezik.
Del tega področja je tudi izobraževanje tako formalno v šolah, kot neformalno v družini, med prijatli vrstniki ter modrost, akumulirana z življenjskimi izkušnjami.

Psihosocialni razvoj

Vključuje emocionalni, osebni in socialni razvoj.
Vpliv družine, družbe, kulture in širše družbe, ki je sicer pomemben na vseh področjih razvoja, je prav pri psihosocialnem razvoju osrednjega pomena.
Sem sodijo tako vprašanja skupne politike do preprečevanja zlorabe otrok, kot zakoni za ločitev in praksa upokojevanja.

NASPROTJA RAZVOJA

- Vsako področje vpliva na drugega (interakcijski vplivi), vsa pa so odvisna od socialnega konteksta.
- 1. DEDNOST – OKOLJA
- Zdaj se poudarjajo interakcijski vplivi! (npr. na inteligentnost vpliva dednost, nega, šolanje).
- 2. KONTINUIRAN RAZVOJ – RAZVOJ PO STOPNJAH
- Ali poteka razvoj kontinuirano (prisposoba: kot seme raste v drevo) ali v skokih (prisposoba: gosenica – metulj)?
- 3. PRIMANJKLJAJ – RAZLIKA
- Ali je le ena običajna, normalna pot razvoja ali je toliko poti kot je posameznikov?

TEMPERAMENTI

- Temperament je relativno konsistentna osnovna dispozicija, ki oblikuje izražanje aktivnosti - reaktivnosti, emocionalnosti in sociabilnosti. Elementi temperamenta so razvidni od rojstva in se izrazijo že v prvih mesecih. Čeprav je temperament očiten že v prvih mesecih, ko se osebnost razvija, pa socialno okolje in individualne izkušnje pospešeno vplivajo na naravo in izražanje temperamenta.

Devet osebnostnih karakteristik v katerih se otroci razlikujejo že v prvih dnevih:

- Stopnja aktivnosti - distraktabilnost
- Ritmičnost - vznemirjenost
- Približevanje - umik - doba pozornosti
- Prilagodljivost
- Intenzivne reakcija
- Prag odzivnosti
- Kvaliteta razpoloženja

Psihosocialna teorija razvoja Erik Erikson

- Razvojne stopnje:
- 1. Zaupanje - nezaupanje (od rojstva do enega leta)
- 2. Avtonomija - negotovost (od 1. Do 3. Leta)
- 3. Inicijativa - krivda: Od 3. Do 6. Leta
- 4. Delavnost - manjvrednost: od 6. Do 11 leta
- 5. Identiteta : adolescenca
- 6. Intimnost - osamljenost: zg. odraslost
- 7. Generativnost - stagnacija: srednja leta
- 8. Integriteta - razočaranje: starost

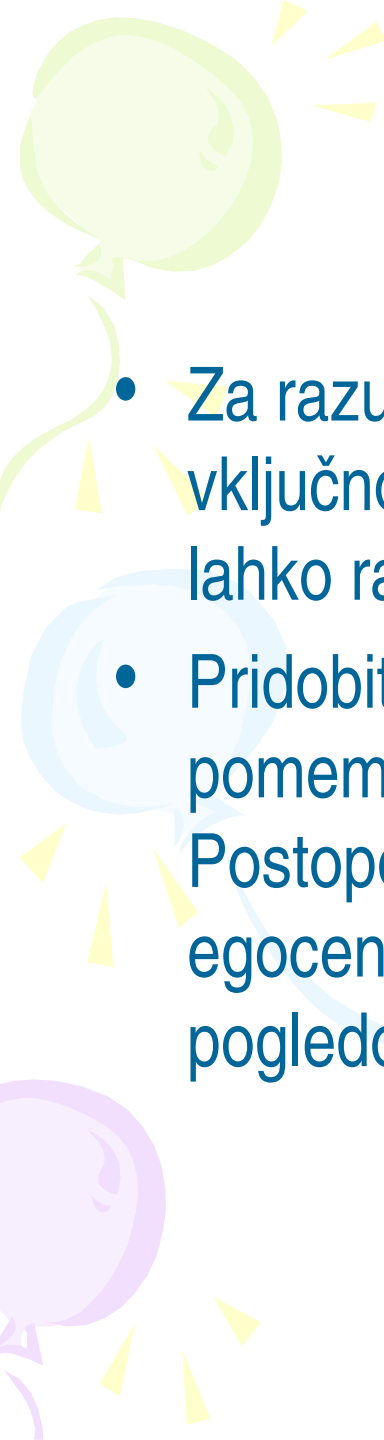
Teorija kognitivnega razvoja - Jean Piaget

- Piaget je verjel, da poteka kognitivni razvoj (zaznavanje, predstavljanje, jezik, mišljenje, učenje) v medsebojnem delovanju med prirojenimi zmožnostmi in dogajanjem v okolju. Poteka v štirih zaporednih stopnjah, ki so univerzalne - enake pri vseh ljudeh.

SENZOMOTORIČNA od rojstva do 2 let

- Značilnosti: otrok spoznava svet preko občutkov in gibalnih spretnosti. Ni vedno pojmovnega ali reflektivnega mišljenja. Stvar pozna glede na to kaj lahko stori z njo.
- Glavne pridobitve: otrok se uči. Da predmet še vedno obstaja, tudi, ko ga ne vidi več (stalnost predmetov) in pričanja misliti z mentalnimi predstavami.

PREDOPERACIJSKA

od 2 do 7 let

- Za razumevanje sveta otrok uporablja simbolično mišljenje, vključno jezik. Mišljenje je največkrat egocentrično - otrok lahko razume stvari le iz ene (lastne perspektive)
- Pridobitve: Domišljija se razcveti, govor postane pomembno sredstvo vpliva drugih in izražanja sebe. Postopoma prihaja do decentralizacije. Otrok postane manj egocentričen, sposoben razumeti in koordinirati več pogledov na stvar.

KONKRETNO OPERACIJSKA od 7 do 11 let

- Otrok razume in uporablja logične principe in operacije. To mu omogoča objektivno in racionalno razlago izkustev.
- Z uporabo logičnih sposobnosti se otrok nauči razumeti osnovne ideje ohranja (konzervacije), števil klasifikacije in ostalih znanstvenih idej.

FORMALNO OPERACIJSKA od 12 leta dalje

- Pubertetnik in odrasel je sposoben abstraktnega razmišljanja s hipotetičnimi pojmi. Lahko tudi spekulira med realnim in možnim.
- Zanimiva postanejo etična, politična, socialna in moralna vprašanja, saj je pubertetnik sposoben širše in bolj teoretične analize izkustev.

Dejavniki razvoja

- 1. Dednost oziroma notranja zrelost - Dednost določa časovni urnik zrelosti, ki je nujen pogoj, da lahko otrok ob ustreznih spodbudah iz okolja napreduje in osvoji določeno miselno sposobnost. Na vsaki stopnji otrokovega odraščanja se odpirajo nove možnosti.

Izkušnje

- Fizične in logične izkušnje otrok pridobiva direktno in spontano pri “raziskovanju” objektov v okolju. Z opazovanjem, poslušanjem, tipanjem, okušanjem ugotavlja kakšni so, kako delujejo in kako se spreminjajo.

Socialni prenos

- Prenos znanja v najširšem smislu iz okolja (starši, šola, vrstniki ...).
- Uspeh je odvisen od zrelosti in fizičnih izkušenj. Pomembna je vloga govora.

Uravnoteženje

- Ta dejavnik usklajuje prejšnje tri. Predstavlja nenehno interakcijo med otrokovim mišljenjem in realnostjo. Otrok tekom razvoja aktivno izgrajuje svoje znanje oziroma vednost. Spoznanje se oblikuje preko interakcij med miselnimi shemami in okoljem.

PSIHOSEKSUALNE STOPNJE RAZVOJA (FREUD)

- 1. ORALNA (od rojstva do 1. Leta : osredotočenje na usta): sesanje - posledično navezanost na osebo, ki nudi tako zadovoljstvo.
- 2. ANALNA (od 1. Do 3. Leta: osredotočenje na anus)- navajanje na čistočo, kontrola sfinklerjev, uživanje v izločanju. Če so v tem obdobju starši prezgodaj prezahtevni, ali če se ne brigajo dovolj za čistočo, se lahko v kasnejšem življenju to odraža v pretirani redoljubnosti ali v pretiranem neredu in zmešnjavi.

PSIHOSEKSUALNE STOPNJE RAZVOJA (FREUD)

- 3.FALUSNA (od 3. Do 6. Leta: osredotočenje na penis) - ugodje ob dotikanju genitalij, zanimanje za razlike med spoloma, osnove spolne identitete. Ojdipov in Elektrin kompleks - otrok ima seksualne želje po staršu nasprotnega spola, a ker je zavrjnjen sprejme vlogo modela istega spola.

PSIHOSEKSUALNE STOPNJE RAZVOJA (FREUD)

- 4.LATENCA (od 6. Do 11. Leta: seksualni nagoni “dremljejo”) - je nekakšna pavza, vmesna stopnja, ko otroci fizično energijo usmerijo v šolsko delo in šport. Sposoben je velike samokontrole. V tem obdobju je izrazita vloga superega, ko otrok sprejema vrednote okolja, odraslih izven družine in vrstnikov istega spola.

PSIHOSEKSUALNE STOPNJE RAZVOJA (FREUD)

- 5. Genitalna (od pubertete dalje) - usmerjenost, ki vodi do zrele seksualnosti in spolne aktivnosti s partnerjem nasprotnega spola.
- **KOMPONENTE OSEBNOSTI**
- Id - izvor v bioloških potrebah in željah
- Ego - zaveden, racionalen del osebnosti
- Superego - sedež vesti

OBRAMBNI MEHANIZMI

- Ego je nekakšno stalno spreminjajoče se ravnovesje med tremi sklopi zahtev - med zahtevami ida, superega in realnosti. Id in v mnogočem tudi superego sta nezavedna. Ego jima preprečuje vstop v zavest, kajti soočenje z njima bi posameznika prehudo ogrožalo. Zato ego razvije niz obrambnih mehanizmov, ki mu omogočajo, da se varuje pred pritiski ida in superega.
-
-

Obrambni mehanizmi

- Projekcija - Svoja slaba čustva in namene pripišemo drugi osebi.
- Represija ali potlačevanje - Neprijetno doživetje tako globoko potisnemo, da se ga sploh ne spominjamo več.
- Racionalizacija - Za neko dejanje najdemo razumno opravičilo, čeprav smo ga naredili po trenutnem nagibu.

GARDNERJEVA TEORIJA MNOGIH INTELIGENC

- Govori o kulturno determiniranih inteligencah.
- Razvoj intelligence je v veliki meri določen s pričakovanji posamezne kulture, ki spodbuja razvoj tistih spretnosti in sposobnosti, ki so v določeni kulturi bolj potrebne, zaželene in cenjene

Definicija

- Gardner definira inteligenco kot sposobnost reševanja problemov ali ustvarjanja produktov, ki imajo pomen znotraj posameznega kulturnega okolja. Govori o sedmih relativno neodvisnih inteligencah:
 - 1. Lingvistični
 - 2. Logično - matematični
 - 3. Telesno - kinestetični
 - 4. Glasbeni
 - 5. Prostorski
 - 6. Interpersonalni
 - 7. intrapersonalni